

Sygn. akt I AGa 57/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 maja 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Mariusz Tchórzewski (spr.)
Sędzia	SA Jerzy Nawrocki
Sędzia	SA Magdalena Kuczyńska

po rozpoznaniu w dniu 18 maja 2020 r. w Lublinie na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa W. K.

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w N.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 30 grudnia 2019 r. sygn. akt (...)

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w N. na rzecz powoda W. K. kwotę 5400,- (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów w postępowaniu odwoławczym.

I AGa 57/20 UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30.12.2019 r. w sprawie (...) Sąd Okręgowy w Lublinie zasądził od pozwanego (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w N. na rzecz W. K. kwotę 118658,06 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 27.10.2015 r. (pkt I), oddalając dalej idące powództwo (pkt II), rozstrzygnął o kosztach procesu pomiędzy stronami (pkt III) i nakazał zwrot niewykorzystanej zaliczki (pkt IV).

Pisemne uzasadnienie zawarte zostało na kartach 492-496 akt sprawy.

U podstaw rozstrzygnięcia zapadły następujące, podstawowe ustalenia i wnioski. Pozwany był wykonawcą umowy o roboty budowlane i zawarł z powodem (podwykonawcą) umowę sprzeczną z art. 647¹ § 4 k.c. Z tytułu nierozliczonych robót wykonanych w 2015 r. (robocizna i koszt materiałów) powód nie uzyskał zapłaty kwoty 118658,06 zł, wynikającej z powykonawczego obmiaru robót i wyceny dokonanej przez biegłego z zakresu budownictwa opiniującego w sprawie. W ocenie Sądu Okręgowego świadczenia powoda miały charakter nienależny i pozwany zobowiązany jest do zwrotu wskazanej kwoty (równowartości świadczenia) na podstawie art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c., zaś dalej idące żądanie pozwu (zasądzenia kwoty należności głównej 190253,64 zł) było niezasadne. O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł w oparciu o zasadę stosunkowego rozdziału zawartą w art. 100 k.p.c. ustalając, że powód utrzymał się z żądaniem w 62% i w taki stopniu pozwany winien ponieść koszty stron, które łącznie wyniosły 26837,11 zł.

Apelację od wyroku, w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach I i III wniósł pozwany w dniu 17.03.2020 r., domagając się uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił wyłącznie naruszenie przepisu art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że w sytuacji wystąpienia świadczenia nienależnego powód nie musiał wykazać (a Sąd ustalić) bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego względem powoda, który takim świadczeniem musiałby także zostać zubożony. W realiach sprawy obie te okoliczności nie zostały ustalone, co zdaniem apelującego wykluczało możliwość zastosowania art. 410 k.c. i uwzględnienie powództwa.

Apelujący zarzucił także Sądowi Okręgowemu naruszenie przepisu art. 100 k.p.c. poprzez obciążenie pozwanego całością kosztów procesu poniesionych przez powoda mimo, że ten utrzymał się z powództwem tylko w pewnej części, przez co naruszona została zasada proporcjonalności statuowana w tym przepisie.

W odpowiedzi na apelację z dnia 8.05.2020 r. powód, poprzez pełnomocnika wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów procesu obejmujących koszt zastępstwa prawnego.

Na podstawie art. 374 k.p.c. sprawa została skierowana do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja jest niezasadna, a zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Strona pozwana nie kwestionuje ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie przez Sąd Okręgowy, ani poprawności oceny dowodów prowadzącej do ustalenia tych faktów. Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne te ustalenia i nie widzi podstaw do ich uzupełnienia, ani do odmiennej oceny dowodów przeprowadzonych przed sądem pierwszej instancji, co z mocy art. 387 § 2¹ k.p.c. zwalnia go z ich ponawiania w niniejszym uzasadnieniu.

Jako jedyny wniosek środka odwoławczego sformułowano żądanie uchylenia wyroku Sądu I instancji i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania, przy czym z treści apelacji nie wynika podstawa tego żądania. Domniemywać jedynie należy, że strona wywodziła zarzut nierozpoznania przez Sąd Okręgowy istoty sprawy (wobec braku zarzutów do ustaleń faktycznych i naruszenia przepisów postępowania przy ocenie dowodów).

W myśl art. 386 § 2-4 k.p.c., poza wypadkami stwierdzenia nieważności postępowania, przyczyn odrzucenia pozwu lub podstaw do umorzenia postępowania, Sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W ocenie Sądu Apelacyjnego na gruncie niniejszej sprawy nie zachodzi żadna ze wskazanych podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku. Tym samym, wniosek pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie.

Jedyny, możliwy do wywiedzenia z treści apelacji zarzut (nierozpoznania przez Sąd Okręgowy istoty sprawy) nie jest uzasadniony, gdyż o tego rodzaju sytuacji można mówić, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy powództwa albo merytorycznych zarzutów pozwanego, ewentualnie gdy uzasadnienie Sądu ma tego rodzaju braki, że nie zawiera elementów pozwalających na weryfikację stanowiska sądu - gdy braki uzasadnienia w zakresie poczynionych ustaleń faktycznych, oceny dowodów i oceny prawnej są tak znaczne, że sfera motywacyjna orzeczenia pozostaje nieujawniona (por. na tym tle m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 9.11.2012r., IV CZ 156/12, z 27.06.2014r., V CZ 41/14 i z 3.06.2015 r., V CZ 115/14). Tego rodzaju sytuacja nie występuje w niniejszym przypadku. Sąd Okręgowy odniósł się do przedmiotu sprawy, a z uzasadnienia wynika tok rozumowania, który doprowadził Sąd pierwszej instancji do wydania zaskarżonego orzeczenia. Przepis art. 328 § 2 k.p.c. określa treść uzasadnienia wyroku, która powinna zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz wskazanie jego podstawy prawnej. Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego, zawiera niezbędne elementy określone w tym przepisie, odzwierciedlające w dostatecznym stopniu

tok procesu myślowego i decyzyjnego, których ostatecznym wynikiem jest zaskarżony wyrok, co pozwala na dokonanie kontroli instancyjnej i stwierdzenie w jej wyniku bezzasadności tego zarzutu.

Wnioski apelacji nie są wiążące dla Sądu drugiej instancji, który jest związany jedynie granicami zaskarżenia orzeczenia (art. 378 § 1 k.p.c.) i Sąd Apelacyjny rozważył zarzut apelacji w kontekście ewentualnej zmiany orzeczenia i oddalenia powództwa.

Naruszenie prawa materialnego może nastąpić poprzez jego błędną wykładnię - czyli poprzez mylne rozumienie treści określonej normy prawnej, albo poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, czyli poprzez błędne uznanie, iż do danego ustalonego stanu faktycznego ma zastosowanie dany przepis prawa materialnego, albo też odwrotnie, tzn. przepis, który winien mieć zastosowanie w danym stanie faktycznym - nie został zastosowany (postanowienie SN z 15.10.2001 r., I CKN 102/99, postanowienie SN z 28.05.1999 r., I CKN 267/99 Prok. i Pr. 1999/11-12/34, wyrok SN z 19.01.1998 r., I CKN 424/97, OSNC 1998/9/136), ewentualnie poprzez zastosowanie przepisów prawa materialnego do niewystarczająco precyzyjnie ustalonego stanu faktycznego (wyrok SN z 24.11.2011 r. I UK 164/11; wyrok SN z 29.11.2002 r. IV CKN 1632/00, postanowienie SN z 11.03.2003 r. V CKN 1825/00 BSN-IC 2003/12).

Pozwany zarzucił Sądowi Okręgowemu błędną wykładnię art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez przyjęcie, że świadczący nienależnie dla uzasadnienia swojej pretensji nie musi wykazać przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia po stronie odbiorcy świadczenia.

Zarzut jest chybiony.

W pierwszym rzędzie należy wskazać, że in casu strony nie kwestionowały już w postępowaniu odwoławczym ani faktu nieważności umowy, w oparciu o którą powód wykonywał (jako podwykonawca pozwanego) roboty budowlane w 2015 r., ani zakresu tych robót nierozliczonych do dnia wyrokowania, ani wartości zużytych przez powoda materiałów i kosztów robocizny, ani tego, że roszczenie powoda opiera się na instytucji świadczenia nienależnego z art. 410 k.c. Porządkowo tylko należy wskazać, czego nie uczynił Sąd a quo przy przywoływaniu podstawy materialnoprawnej rozstrzygnięcia, że w przypadku nieważności umowy podwykonawcy z wykonawcą robót budowlanych, m.in. z uwagi na niezachowanie formy pisemnej (art. 647¹ § 4 k.c.), po stronie podwykonawcy powstaje roszczenie o zapłatę za wykonane roboty oparte na normie tego przepisu w zw. z art. 410 k.c. (kondycja causa finita) zarówno wobec wykonawcy robót (jako strony tej umowy), jak i inwestora (por. red. A.Kidyba „Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część szczególna. Tom III”, Warszawa 2010, s. 318, t. 20; uchwała SN z 28.06.2006 r. III CZP 36/06 BSN 2006/6, s. 6; por. także wyrok SA w Katowicach z 08.10.2019 r. I ACa 445/18, wyrok SN z 7.11.2007 r. II CSK 344/07 M.Praw. 2007/24, s. 1339; wyrok SN z 28.08.2013 r. V CSK 362/12). Legitymacje: czynna powoda i bierna pozwanego w niniejszej sprawie nie budzą, zatem żadnej wątpliwości.

Sąd meriti ustalając bezsporne świadczenie przez powoda robót budowlanych w wyniku nieważnej umowy o podwykonawstwo, o wartości 118658,06 zł niekwestionowanej przez pozwanego przyjął, że sam fakt tego świadczenia uzasadnia roszczenie kondykcyjne bez potrzeby ustalania wzbogacenia po stronie pozwanej, co jest niezasadnie kwestionowane w apelacji.

Szczególną postacią bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 k.c.) jest świadczenie nienależne (art. 410 k.c.), obejmujące przypadki, w których wzbogacony uzyskał korzyść majątkową w wyniku świadczenia (por. wyrok SA w Szczecinie z 16.01.2019 r. I ACa 629/18).

Stanowisko Sądu a quo oparte jest na prawidłowej wykładni normy art.410 k.c. W judykaturze sądów powszechnych i Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że ogólne przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia należy rozumieć specyficznie w przypadku nienależnego świadczenia, gdyż sam fakt spełnienia go uzasadnia roszczenie kondykcyjne. W takim przypadku nie zachodzi już potrzeba badania w procesie, czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło osobę, na rzecz której świadczone (accipiensa) oraz czy majątek świadczącego (solvensa) uległ zmniejszeniu. Uzyskanie nienależnego świadczenia samoistnie wypełnia przesłankę powstania wzbogacenia, a spełnienie tego świadczenia przesłankę zubożenia (por. wyroki SA w Warszawie: z 04.06.2019 r. V ACa 30/19, z

10.10.2019 r. I ACa 201/19; tak też SN: przywołanym wyroku z 28.08.2013 r., w wyroku z 22.03.2001 r. V CKN 769/00 OSNC 2001/11/166, w wyroku z 24.11.2011 r. I CSK 66/11, w wyroku z 9.08.2012 r. V CSK 373/11).

Końcowo należy również wskazać, że jeżeli podstawą nienależnego świadczenia była nieważna czynność prawna (jak w niniejszej sprawie), która nie stała się ważna mimo spełnienia świadczenia, to wiedza spełniającego świadczenie, że nie był do niego zobowiązany (a powód jest doświadczonym przedsiębiorcą na rynku usług budowlanych, dysponującym dostateczną wiedzą prawną z tym związaną), nie zwalnia odbiorcy świadczenia od jego zwrotu (art. 411 pkt 1 k.c.; por. wyroki SN: z 19.09.2018 r. I CSK 575/17 OSNC-ZD 2019/4/53).

Chybiony jest także zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy zasady proporcjonalności z art. 100 k.p.c. przy orzekaniu o kosztach procesu. Wbrew wywodom apelującego, nie obciążono go całością tych kosztów poniesionych przez powoda, mimo wygrania przez niego sprawy w 62%, ale Sąd a quo prawidłowo ustalił kwotę łączną kosztów poniesionych przez obie strony procesu, prawidłowo przyjął, że 62% z tej sumy winien ponieść pozwany i uwzględniając kwotę już poniesioną zasądził na rzecz powoda stosowną różnicę (por. post. SN z 31.01.1991 r. II CZ 255/90 OSP 1991/11-12/279).

Z tych względów apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c., zaś o kosztach procesu w postępowaniu odwoławczym rozstrzygnięto w oparciu o zasadę normowaną w art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., zasądzając na rzecz powoda koszty zastępstwa prawnego ustalone wg § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.).